

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (szósta izba)

z dnia 19 grudnia 2019 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Ochrona konsumentów – Dyrektywa 2008/48/WE – Umowy o kredyt konsumentki – Artykuł 10 ust. 2 – Informacje zamieszczane w umowach o kredyt – Rzeczywista roczna stopa oprocentowania – Brak wskazania dokładnej wartości procentowej tej stopy – Stopa oprocentowania wyrażona za pomocą przedziału wynoszącego od 21,5% do 22,4%

W sprawie C-290/19

mającej za przedmiot wnioszek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Krajský súd v Trnave (sąd okręgowy w Trnawie, Słowacja) postanowieniem z dnia 12 marca 2019 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 9 kwietnia 2019 r., w postępowaniu:

RN

przeciwko

Home Credit Slovakia a.s.,

TRYBUNAŁ (szósta izba),

w składzie: M. Safjan, prezes izby, L. Bay Larsen i N. Jääskinen (sprawozdawca), sędziowie,

rzecznik generalny: M. Campos Sánchez-Bordona,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

- w imieniu rządu słowackiego – B. Ricziová, w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu Komisji Europejskiej – G. Goddin i A. Tokár, w charakterze pełnomocników,

podjąwszy, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii,

wydaje następujący

* Język postępowania: słowacki.

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz.U. 2008, L 133, s. 66), zmienionej dyrektywą Komisji 2011/90/UE z dnia 14 listopada 2011 r. (Dz.U. 2011, L 296, s. 35) (zwanej dalej „dyrektywą 2008/48”).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy RN, konsumentem, a Home Credit Slovakia a.s. (zwaną dalej „Home Credit”) w przedmiocie zawartej przez konsumenta z tą spółką kredytową umowy o kredyt konsumencki, w ramach której rzeczywista roczna stopa oprocentowania (zwana dalej „RRSO”) nie została określona poprzez wskazanie pojedynczej stopy.

Ramy prawne

Prawo Unii

- 3 Motywy 9, 19 i 31 dyrektywy 2008/48 brzmią następująco:

„(9) Pełna harmonizacja jest niezbędna do zapewnienia wszystkim konsumentom we Wspólnocie wysokiego i równoważnego poziomu ochrony ich interesów i stworzenia prawdziwego rynku wewnętrznego [...].

[...]

(19) W celu umożliwienia konsumentom podejmowania decyzji przy pełnej znajomości faktów powinni oni przed zawarciem umowy o kredyt otrzymać odpowiednie informacje na temat warunków i kosztów kredytu oraz swoich zobowiązań, które konsument może zabrać ze sobą i je rozważyć. W celu zapewnienia możliwie największej przejrzystości i porównywalności ofert takie informacje powinny w szczególności zawierać rzeczywistą roczną stopę oprocentowania mającą zastosowanie do danego kredytu, określaną w całej Wspólnocie w taki sam sposób. Ponieważ wysokość rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania może na tym etapie być przedstawiona jedynie w formie przykładu, taki przykład powinien być reprezentatywny. Dlatego powinien on, na przykład, odnosić się do średniego okresu kredytowania i całkowitej kwoty kredytu przyznanego na podstawie danego rodzaju rozważanej umowy o kredyt i – jeśli znajduje to zastosowanie – do nabywanych towarów. Przy określaniu reprezentatywnego przykładu powinna zostać również uwzględniona częstotliwość występowania określonych rodzajów umów o kredyt na konkretnym rynku. W odniesieniu do stopy oprocentowania, częstotliwości rat i kapitalizacji odsetek kredytodawcy powinni przyjmować zwykle stosowaną przez siebie metodę obliczeniową dla odnośnego kredytu konsumenckiego.

[...]

(31) W celu umożliwienia konsumentom poznania swoich praw i obowiązków wynikających z umowy o kredyt powinna ona zawierać wszelkie niezbędne informacje podane w sposób jasny i zwięzły”.

- 4 Artykuł 1 tej dyrektywy uściśla, że jej celem jest harmonizacja niektórych aspektów przepisów państw członkowskich dotyczących umów o kredyt konsumencki.

5 Artykuł 3 lit. i) wspomnianej dyrektywy stanowi:

„Na użytek niniejszej dyrektywy stosuje się następujące definicje:

[...]

i) »[RRSO]« oznacza całkowity koszt kredytu ponoszony przez konsumenta, wyrażony jako wartość procentowa całkowitej kwoty kredytu w stosunku rocznym, w odpowiednich przypadkach, wraz z kosztami, o których mowa w art. 19 ust. 2”.

6 Artykuł 4 dyrektywy 2008/48 dotyczy standardowych informacji podawanych w reklamie odnoszącej się do umów o kredyt. Przewiduje on, że wszelkie reklamy tych umów podające stopę oprocentowania lub inne dane liczbowe odnoszące się do kosztów kredytu ponoszonych przez konsumenta powinny zawierać standardowe informacje określone w sposób jasny, zwięzły i widoczny za pomocą reprezentatywnego przykładu. Do tych informacji zalicza się w szczególności RRSO.

7 Artykuł 10 tej dyrektywy, zatytułowany „Informacje zamieszczane w umowach o kredyt”, stanowi w ust. 2 lit. g):

„W umowie o kredyt w sposób jasny i zwięzły określa się:

[...]

g) [RRSO] i całkowitą kwotę do zapłaty przez konsumenta, obliczone w chwili zawierania umowy o kredyt; podawane są wszystkie założenia przyjęte do obliczenia tej stopy”.

8 Zgodnie z art. 19 wspomnianej dyrektywy, zatytułowanym „Obliczanie [RRSO]”:

„1. [RRSO], która równa się w stosunku rocznym aktualnej wartości wszystkich zobowiązań (wypłat, spłat i opłat), przyszłych lub istniejących, uzgodnionych przez kredytodawcę i konsumenta, oblicza się zgodnie z wzorem matematycznym podanym w części I załącznika I.

2. Do celów obliczania [RRSO] ustala się całkowity koszt kredytu ponoszony przez konsumenta z wyłączeniem opłat należnych od konsumenta z tytułu niedotrzymania przez niego jakichkolwiek zobowiązań określonych w umowie o kredyt oraz opłat innych niż cena zakupu, które z tytułu nabycia towarów lub usług jest on zobowiązany ponieść bez względu na to, czy transakcja dokonywana jest w gotówce, czy za pomocą kredytu.

Koszty prowadzenia rachunku, na którym zapisywane są zarówno transakcje płatności, jak i wypłaty, koszty korzystania ze środków płatniczych, zarówno dla transakcji płatności, jak i dokonywania wypłat, oraz inne koszty związane z transakcjami płatności uwzględnia się w całkowitym koszcie kredytu ponoszonym przez konsumenta, chyba że otwarcie rachunku nie jest obowiązkowe, a koszty rachunku zostały w sposób jasny i odrębny podane w umowie o kredyt lub innej umowie zawartej z konsumentem.

3. Obliczenia [RRSO] dokonuje się przy założeniu, że umowa o kredyt będzie obowiązywać przez uzgodniony okres oraz że kredytodawca i konsument wywiążą się ze swoich zobowiązań w terminach określonych w umowie o kredyt.

4. W przypadku umów o kredyt zawierających klauzule zezwalające na zmiany stopy oprocentowania kredytu i, w stosownych przypadkach, zmiany opłat zawartych w [RRSO], lecz niedających się określić w chwili dokonywania obliczeń, [RRSO] wylicza się w oparciu o założenie, że stopa oprocentowania kredytu i inne opłaty pozostaną niezmienione w stosunku do początkowego poziomu i że będą miały zastosowanie do końca okresu obowiązywania umowy o kredyt.

5. W razie potrzeby do obliczania [RRSO] można przyjąć dodatkowe założenia określone w załączniku I.

Jeżeli założenia określone w niniejszym artykule i w części II załącznika I nie wystarczają do obliczania [RRSO] w sposób jednolity lub nie są nadal dostosowywane do sytuacji handlowej na rynku, Komisja może określić dodatkowe niezbędne założenia do obliczania [RRSO] lub zmodyfikować już istniejące. [...]”.

- 9 Załącznik I do dyrektywy 2008/48 określa w części I podstawowe równanie, za pomocą którego ustala się RRSO. Wskazano w nim, że wynik obliczeń tego równania podaje się z dokładnością do co najmniej jednego miejsca po przecinku. Jeżeli cyfra występująca na kolejnym miejscu po przecinku jest większa lub równa 5, cyfrę poprzedzającą zwiększa się o jeden.
- 10 Część II tego załącznika I przedstawia dodatkowe założenia do celów obliczenia RRSO, sformułowane w następujący sposób:

„a) jeżeli umowa o kredyt daje konsumentowi swobodę dokonywania wypłat, przyjmuje się, że całkowita kwota kredytu została wypłacona od razu i w całości;

b) jeżeli umowa o kredyt daje konsumentowi zasadniczo swobodę dokonywania wypłat, ale przewidując różne sposoby dokonywania tych wypłat, wprowadza ograniczenia kwotowe lub czasowe dotyczące kredytu, przyjmuje się, że kwota kredytu została wypłacona w najwcześniejszym przewidzianym w umowie terminie i zgodnie z tymi limitami wypłat;

c) jeżeli umowa o kredyt przewiduje różne sposoby dokonywania wypłat z zastosowaniem różnych opłat lub różnych stóp oprocentowania kredytu, przyjmuje się, że całkowita kwota kredytu jest wypłacana z zastosowaniem najwyższej możliwej opłaty i stopy oprocentowania kredytu mających zastosowanie do najbardziej rozpowszechnionych mechanizmów dokonywania wypłat w danym rodzaju umowy o kredyt;

[...]

f) w przypadku umów o kredyt innych niż umowy o kredyt w rachunku bieżącym oraz umowy o kredyt odnawialny, o których mowa w założeniach określonych w lit. d) i e):

[...]

(ii) jeśli data zawarcia umowy o kredyt nie jest znana, zakłada się, że dzień pierwszej wypłaty to dzień ustalony na podstawie najmniejszego odstępu czasu między tym dniem a dniem pierwszej płatności, do której zobowiązany jest konsument;

[...]”.

Prawo słowackie

- 11 Zákon č. 129/2010 Z. z. o spotrebitel'ských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebitel'ov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ustawa nr 129/2010 w sprawie kredytów konsumenckich i innych kredytów i pożyczek udzielanych konsumentom oraz w sprawie zmiany niektórych innych ustaw), w brzmieniu mającym zastosowanie do sporu w postępowaniu głównym, ma na celu transpozycję do prawa słowackiego dyrektywy 2008/48.

12 Paragraf 9 ust. 2 lit. j) tej ustawy przewiduje:

„Umowa o kredyt musi wskazywać:

[...]

j) [RRSO] i całkowitą kwotę do zapłaty przez konsumenta, obliczone w chwili zawierania umowy o kredyt; podawane są wszystkie założenia przyjęte do obliczenia tej stopy”.

13 Paragraf 11 ust. 1 wspomnianej ustawy stanowi:

„Udzielony kredyt konsumencki uważa się za nieoprocentowany i bezpłatny, jeżeli:

[...]

b) umowa o kredyt konsumencki nie zawiera elementów wymaganych na podstawie § 9 ust. 2 lit. a)–k), r) i y);

[...]

d) w umowie o kredyt konsumencki ze szkodą dla konsumenta nie wskazano prawidłowo [RRSO]”.

Postępowanie główne i pytanie prejudycjalne

14 W dniu 4 marca 2013 r. RN i Home Credit zawarli umowę o kredyt konsumencki w wysokości 3359,14 EUR. W umowie wskazano wysokość rat miesięcznych (89,02 EUR), stopę oprocentowania (19,62%) i RRSO (wynoszącą między 21,5% a 22,4%). W umowie uściślono również, że RRSO zależy od dnia udostępnienia RN środków finansowych i że zostanie on poinformowany o RRSO po tym dniu.

15 Ponadto w umowie wskazano terminy spłaty rat kredytu, określając, że pierwsza rata podlegała spłacie po upływie jednego miesiąca od dnia udostępnienia środków finansowych, a pozostałe raty podlegały spłacie w 15. dniu każdego miesiąca kalendarzowego, spłata kredytu miała zaś nastąpić w 60 ratach miesięcznych.

16 W dniu 2 lipca 2017 r. Home Credit poinformowała RN, że spłacił on kredyt w całości, czyli kwotę 5291,24 EUR.

17 RN wniósł jednakże powództwo o zwrot nienależnego świadczenia przeciwko Home Credit na tej podstawie, że kredyt ten powinien zostać uznany za nieoprocentowany i bezpłatny, ponieważ RRSO została określona w umowie nie za pomocą pojedynczej stopy oprocentowania, lecz za pomocą przedziału wskazującego minimalną i maksymalną stopę oprocentowania. W związku z tym, uznając, że był on zobowiązany do spłaty jedynie kwoty kapitału kredytu, czyli 3359,14 EUR, RN zażądał zwrotu sumy 1932,10 EUR z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia.

18 Żądania tego sąd pierwszej instancji nie uwzględnił. Sąd ten uznał w szczególności, że kredyt udzielony RN przez Home Credit był kredytem konsumenckim, a umowa o kredyt zawierała wszystkie informacje wymagane w § 9 ust. 2 ustawy nr 129/2010. Sąd ten orzekł również, że nie jest konieczne wyraźne wskazanie w umowie RRSO za pomocą odniesienia do pojedynczej stopy oraz że nieproporcjonalne byłoby karanie kredytodawcy poprzez uznanie kredytu za nieoprocentowany i bezpłatny tylko dlatego, że RRSO została podana jako stopa oprocentowania mieszcząca się w przedziale między dwiema wartościami (od – do).

- 19 RN wniósł apelację do sądu odsyłającego, który zastanawia się, czy określenie RRSO za pomocą takiego przedziału jest sprzeczne z dyrektywą 2008/48.
- 20 Sąd ten wyjaśnia, iż Home Credit podniosła, że umowa o kredyt została zawarta przez telefon oraz że powód miał 35 dni na przyjęcie lub nieprzyjęcie oferty zawarcia umowy o kredyt. Z tego względu Home Credit nie była w stanie dokładnie określić daty udostępnienia środków finansowych, od której zależała RRSO.
- 21 Niemniej jednak sąd odsyłający uważa, że argument ten wydaje się mało przekonujący w świetle założeń wskazanych w części II załącznika I do dyrektywy 2008/48, w szczególności tych przewidzianych w lit. a), c) lub f) tejże części. Brak wiedzy o dacie udostępnienia środków finansowych nie zwalnia kredytodawcy z obowiązku wskazania RRSO za pomocą dokładnego oprocentowania, wyrażonego jedną wartością.
- 22 W tych okolicznościach Krajský súd v Trnave (sąd okręgowy w Trnawie, Słowacja) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy art. 10 [ust. 2] lit. g) dyrektywy [2008/48] należy interpretować w ten sposób, że umowa o kredyt konsumencki spełnia wymóg określony w tym przepisie, jeżeli [RRSO] została w nim wskazana nie w postaci konkretnej liczby procentowej, lecz jako przedział między dwiema wartościami (od – do)?”.

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

- 23 Poprzez swoje pytanie sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 10 ust. 2 lit. g) dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie temu, by w umowie o kredyt konsumencki RRSO została wyrażona nie za pomocą pojedynczej stopy oprocentowania, lecz za pomocą przedziału wskazującego minimalną i maksymalną stopę oprocentowania.
- 24 Należy zauważyć, że wskazanie RRSO w postaci przedziału między dwiema wartościami nie jest zgodne z brzmieniem szeregu przepisów dyrektywy 2008/48, w szczególności z art. 3 i 19, ani z jej systematyką. Z przepisów tych wynika bowiem, że RRSO musi być wyrażona jako dokładnie wskazana wartość procentowa.
- 25 I tak, po pierwsze, art. 3 lit. i) dyrektywy 2008/48, który definiuje RRSO w ten sposób, że oznacza ona „całkowity koszt kredytu ponoszony przez konsumenta, wyrażony jako wartość procentowa całkowitej kwoty kredytu w stosunku rocznym”, wymaga określenia dokładnej wartości procentowej.
- 26 Po drugie, z art. 19 ust. 1 dyrektywy 2008/48 w związku z częścią I załącznika I do tej dyrektywy wynika, że RRSO oblicza się zgodnie ze wzorem matematycznym podanym we wspomnianym załączniku i powinna ona odzwierciedlać z dokładnością do jednego miejsca po przecinku wszystkie zobowiązania, przyszłe lub istniejące, uzgodnione przez kredytodawcę i konsumenta. Ponadto art. 19 ust. 5 akapit drugi tej dyrektywy wskazuje, że RRSO powinno obliczać się w sposób jednolity. Jak słusznie zauważył rząd słowacki w uwagach na piśmie, dochowanie tych wymogów może doprowadzić jedynie do ścisłego wyniku, wyrażonego z dokładnością do jednego miejsca po przecinku.
- 27 Wykładnię tę potwierdzają zresztą cel realizowany przez dyrektywę 2008/48 i funkcja pełniona przez RRSO w systemie przez nią ustanowionym.
- 28 W tym względzie należy przypomnieć, że dyrektywa 2008/48 została przyjęta w podwójnym celu związanym z zapewnieniem wszystkim konsumentom w Unii Europejskiej wysokiego i równoważnego poziomu ochrony ich interesów oraz ułatwieniem powstawania dobrze funkcjonującego wewnętrznego rynku kredytów konsumenckich (wyrok z dnia 5 września 2019 r., Pohotovost', C-331/18, EU:C:2019:665, pkt 41 i przytoczone tam orzecznictwo). Z motywu 19 tej dyrektywy wynika, że

zmierza ona w szczególności do zagwarantowania, by przed zawarciem umowy o kredyt konsument otrzymał odpowiednie informacje, dotyczące w szczególności RRSO w całej Unii, tak aby miał on możliwość porównania tych stóp oprocentowania.

- 29 Trybunał miał sposobność podkreślić, że dla konsumenta TAEG ma zasadnicze znaczenie jako całkowity koszt kredytu, przedstawiony w postaci stopy obliczanej za pomocą jednolitej formuły matematycznej. Stopa ta pozwala bowiem konsumentowi ocenić z ekonomicznego punktu widzenia zakres zobowiązania, do którego prowadzi zawarcie umowy o kredyt (zob. podobnie wyroki: z dnia 21 kwietnia 2016 r., Radlinger i Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, pkt 90 i przytoczone tam orzecznictwo; z dnia 9 listopada 2016 r., Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, pkt 66 i przytoczone tam orzecznictwo; a także z dnia 20 września 2018 r., EOS KSI Slovensko, C-448/17, EU:C:2018:745, pkt 64).
- 30 W tej perspektywie wymieniony w art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48 obowiązek informacyjny, na mocy którego w umowie o kredyt w sposób jasny i zwięzły określa się RRSO, przyczynia się do realizacji celów przyświecających tej dyrektywie (zob. podobnie wyrok z dnia 5 września 2019 r., Pohotovost', C-331/18, EU:C:2019:665, pkt 42 i przytoczone tam orzecznictwo), zwłaszcza celu obejmującego wysoki poziom ochrony interesów konsumentów.
- 31 Należy stwierdzić, że gdyby było dopuszczalne ustalenie w umowie o kredyt, iż RRSO może być wyrażona nie za pomocą pojedynczej stopy oprocentowania, lecz za pomocą przedziału wskazującego minimalną i maksymalną stopę oprocentowania, kryterium jasności i zwięzłości określone w art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48 nie byłoby spełnione. Kryterium to ma zaś zasadnicze znaczenie dla umożliwienia konsumentom, jak stanowi motyw 31 tej dyrektywy, poznania ich praw i obowiązków wynikających z umowy o kredyt. Posłużenie się takim przedziałem może bowiem nie tylko utrudnić ocenę całkowitego kosztu kredytu, lecz również wprowadzać konsumenta w błąd co do rzeczywistego zakresu jego zobowiązania.
- 32 Należy dodać, że w tym względzie nie ma znaczenia okoliczność, do której odnosi się sąd odsyłający, a zgodnie z którą pewne informacje, w szczególności dzień wypłaty kredytu, czy też data zawarcia umowy, nie są znane kredytodawcy, gdy przedstawia on konsumentowi ofertę zawarcia umowy o kredyt.
- 33 Dyrektywa 2008/48 przewiduje bowiem w części II załącznika I dodatkowe założenia służące ułatwieniu obliczenia RRSO, w razie gdy niektóre elementy nie są znane lub gdy nie jest możliwe z innych powodów ich określenie.
- 34 I tak, jeśli dzień wypłaty kredytu nie jest znany, kredytodawca dysponuje dodatkowymi założeniami przewidzianymi w szczególności w części II lit. a)–c) załącznika I do dyrektywy 2008/48 dla celów obliczenia RRSO w sposób ścisły. Podobnie, gdy data zawarcia umowy o kredyt nie jest znana, część II lit. f) ppkt (ii) załącznika I do tej dyrektywy przewiduje, iż zakłada się, że dzień pierwszej wypłaty to dzień ustalony na podstawie najmniejszego odstępu czasu między tym dniem a dniem pierwszej płatności, do której zobowiązany jest konsument.
- 35 Co za tym idzie, ze względu w szczególności na wspomniane założenia mające na celu ułatwienie obliczenia RRSO w jednolity sposób, nie można twierdzić, że określenie RRSO wyrażonej za pomocą pojedynczej stopy oprocentowania nie jest możliwe lub jest nadmiernie utrudnione, gdy dane takie nie są znane.
- 36 Przy uwzględnieniu powyższych rozważań na zadane pytanie należy odpowiedzieć, iż art. 10 ust. 2 lit. g) dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie temu, by w umowie o kredyt konsumencki RRSO została wyrażona nie za pomocą pojedynczej stopy oprocentowania, lecz za pomocą przedziału wskazującego minimalną i maksymalną stopę oprocentowania.

W przedmiocie kosztów

- ³⁷ Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (szósta izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 10 ust. 2 lit. g) dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG, zmienionej dyrektywą Komisji 2011/90/UE z dnia 14 listopada 2011 r., należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie temu, by w umowie o kredyt konsumencki rzeczywista roczna stopa oprocentowania została wyrażona nie za pomocą pojedynczej stopy oprocentowania, lecz za pomocą przedziału wskazującego minimalną i maksymalną stopę oprocentowania.

Podpisy